

סוף מעשה במחשבה תחילה

נקודת מחשבה מפרשת השבוע לחיי המעשה

בידיו שלנו

המצווה".

בבת אחת חזר ר' בנימין לשנתיים-שלוש אחרי חתונתו, עת חיפש מקור הכנסה נוסף עם שליחות יהודית. הוא לימד עשרות נערי בר מצווה כיצד להניח תפילין, כיצד לברך ברכות התורה ואף העניק לחלקם ידע בסיסי ביהדות. ידע שלא נחשפו אליו בשום מסגרת אחרת. עכשיו לך תזכור מיהו הנער סם מלפני כשני עשורים.

אחרי רבע שעה - דפיקות בדלת. אברך משי עם רעייתו ושלוש ילדיו עומדים בפתח. ר' בנימין הניבך הפך סקרן. לאחר מספר פרטי מידע שהוחלפו הוא נזכר. ונאחז הלם. "איך הפכת מילד שגדל בבית כמעט רפורמי לאברך העמל בתורה ברוב שעות היום?"

"הכל בגלל השרוכים", הסביר סם - ר' שמואל - בחיך.

לפליאתו של ר' בנימין, הוא הסביר: "לפני שלמדתי טכנית כיצד מניחים תפילין, הסברת לי שלכל מעשה בחייו של יהודי יש משמעות. כדוגמה נקטת בקשירת השרוכים. קודם נועלים נעל ימין, לאחר מכן נעל שמאל, קושרים את נעל שמאל ולאחר מכן את נעל ימין.

"הדבר מצא חן בעיניי, הגם שלא הבנתי בכלל את משמעותו. מאותו יום נעלתי נעליים כהלכה.

"את התפילין הפסקתי להניח יום אחרי בר המצווה", מספר ר' שמואל, "אבל על קשירת הנעליים לא ויתרתי. שנים חלפו, הוריי עברו מספר דירות במספר מדינות, ויום אחד תפסתי שאני עדיין נוהג במנהג של קשירת

"שימו לב לקצב מחיאות הכפיים שלי", אומר המנחה באירוע צדקה למשתתפים, "בכל פעם שאני מוחא כפיים - מת ילד נוסף באפריקה".

ברצותו להדגיש את המצוקה החריפה במדינות העולם השלישי, מחא המנחה כף מדי כמה שניות.

"אין לך לב?!?" התפרץ בקהל מישהו רציני מדי, "תפסיק כבר למחוא כפיים!..."

...

פעם החזקתם ביד את יצר הרע?

זה מה שהתורה מספרת לנו בפרשה: "כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלוקיך בידך ושבת שביו".

המפרשים מבארים את עומק הפסוק הזה על מלחמת היצר. באינספור משלים, הסברים ורעיונות.

אז בואו נדמיין רגע: יצאנו למלחמה. לפי התורה אנחנו גם יכולים וחייבים לנצח. ואז ה' נותן לנו את היצר ביד. איך למען השם 'מחזיקים' אותו?...

הלאה. "ושבת שביו". למה לא "ושבת אותו"?

"שלום הרב", הקול מעבר לקו היה אחוז התרגשות, "מדבר סם, הגעתי עם המשפחה לביקור באזור ואני רוצה לקפוץ להגיד לך שלום ולהראות לך משהו".

ר' בנימין קימט את מצחו במבוכה. הוא לא מכיר את השם הזה. בטח לא את הסם הזה...

הדובר מעבר לקו ניסה להזכיר: "לימדת אותי לפני בר

איך מחזיקים מלאך ביד?

שרוך שהציל מהתבוללות

הנעליים לפי ההלכה בלי להבין את משמעותו. הרמתי טלפון לרב המקומי והתחלתי להשתתף בשיעורי יהדות.

"בהמשך נכנסתי לישיבה והפכתי לבעל תשובה. היום הגענו לבקר פה באזור ורציתי לספר לך שהכל בזכות השרוכים..."

בספר 'אמת ליעקב', לרה"ק רבי יעקב יצחק שפירא מבלענדוב, דייק רעיון נפלא: כשהתורה כותבת שאם נצא למלחמה - רק נצא - ה' ייתן בידינו את היצר הרע, היא גם כתבה איפה מתחילים: "בידך".

אנשים בריאים - גם אלו שאבותיהם לא נהגו לאכול בידיים - משתמשים בידיים שלהם לצורך האכילה. אוחזים במזלג ובסכין, מרימים את הכוס לשתות ממנה, ויש מאכלים שאוכלים בידיים עצמן גם אם ניחנתם בנימוסים בריטיים מופלגים.

ענייני האכילה, מסביר הרה"ק מבלענדוב, הם דברים שנראים לנו פעוטים. בכלל לא קשורים לעבודת השם. אבל אם ננסה להיאחז בהם, לתקן אותם, לנהוג בהם בצורה יותר יהודית - הלכתית ומעודנת - נגלה שהמלחמה

כולה השתפרה פלאים.

...

ואם אנחנו לא אכלנים גדולים?

"בידך" זה לא רק אוכל. אלו המוני פרטים קטנים שנראים לנו לא קשורים - עם שרוך או בלעדיו - במאומה לעבודת השם. אבל מהם כדאי להתחיל.

דווקא לכן מדייקת התורה "ושבית שביו". כשהיצר הרע מנסה להידחף לך לחיים - אומר ה'חתם סופר' - הוא עושה את זה בפעילות קטנות. כמעט בלתי מורגשות. למה? כי הוא יודע שככה מנצחים.

הקטן יהיה לאֵלֶּף

אתה רוצה לנצח אותך? "ושבית שביו", תשבה אותך בדיוק באותה טכניקה. תתחיל בפרטים הקטנים. אל תנסה לקטוף את הירח ולטפס על סולמות גבוהים כדי להתעלות. הסוד טמון במה שנמצא 'בידיים' שלך.

אולי זה נראה כמו למחוא כף מול היצר מדי כמה שניות. זה לא מזיז לו כלום. אבל תאמינו ל'חתם סופר', זה 'הורג' אותך.

"ביומו תתן שכרו" (כד, טו)

הגאון רבי שאול בראך מקאשוי מסר מספר ספרי תורה שהיו בבית מדרשו לידיו של סופר סת"ם, כדי שיגיה ויתקן אותם. העבודה הייתה רבה והרב סיכם עם הסופר על סכום גלובלי עבור כל המלאכה.

שעות מספר עברו והגאון רבי שאול בראך שולח לקרוא לסופר שוב. "אני חוזר בי מההסכם", אמר הרב לסופר, "אם אשלם לך בקבלנות, אפסיד קיום מצוות עשה שלא יוצא לי לקיים כל יום - 'ביומו תתן שכרו'. רצוני שתגיע אלי מדי יום בסיום שעות עבודתך ואשלם לך".

הסופר הסביר לרב שאם מדובר במחיר פרטני עבור כל שעת עבודה, התעריף יהיה יקר יותר.

"אף על פי כן", ענה רבה של קאשוי.

במשך קרוב לשנתיים הגיע הסופר מדי יום לפני תפילת מנחה אל רבי שאול, והרב מנה לידו את השכר המגיע לו כפי מספר השעות שעבד באותו יום.

בסיום המלאכה ערכו תלמידי של רבי שאול בראך חשבון, ומצאו ששילם רבם פי ארבעה (!) מהסכום שהיה משלם לו היה מקיים את ההסכם הראשוני עליו חתמו...

"לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'... על דבר אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים" (כג, ד-ה)

לכאורה, מה מידה כנגד מידה יש פה - משום שלא קידמו בלחם ובמים לא יבואו בקהל ה' לעולם?

בספר 'ילקוט הלוי' ביאר באופן נפלא: חז"ל הרי גזרו לימים על פת עכו"ם וינים שייאסרו באכילה, והטעם הוא כדי שלא יבואו ישראל לידי קשרי חיתון עם הגויים.

עמוני ומואב ידעו שיש בתוכם שני ניצוצות קדושים, כמאמרם ז"ל "שתי פרדות טובות יש לי להוציא מהם - רות המואבייה ונעמה העמונית". עמוני ומואב שלא רצו לאבד את ניצוצות הקדושה הללו, נקטו שתי תחבולות. א. הפקירו את בנותיהם להחטיא את ישראל, מתוך מחשבה שבדרך זו לא יגיעו ניצוצות הקדושה לישראל. ב. לא קידמו אותם בלחם ובמים, כדי שלא יבואו לידי חתנות וממילא ניצוצות הקדושה יישארו אצלם.

כיון שמחשבתם הייתה להפקיע טוב מישראל, ולא כדי למנוע את ישראל מחטא, העניש אותם הקב"ה בעונש מדויק: על שלא רצו שישאל יתחתנו בהם כדי להוציא את ניצוצות הקדושה לטוב - נגזר עליהם "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' עד עולם". מידה כנגד מידה.

וניצוצות הקדושה שבתוכם כיצד יגיעו לידי ישראל? פשוט מאוד: "עמוני - ולא עמונית; מואבי ולא מואבית"...

הקמת נפשות

ארוכים עוד יותר - החלטנו לקנות נברשת נאה לסלון.

"כששברת את הנברשת, הכעס והחרון חנקו את גרוני. בהחלטה של רגע החלטתי לא לכעוס עליך, לא להגיד לך אף מילה קשה. במקום זה עודדתי אותך. 'הכל בסדר'. הרחקתי את הילדים וניקיתי את הרסיסים שאף אחד לא ייפצע.

"בימים הבאים, בכל פעם שכמעט כעסתי על משהו, הבטתי בנברשת, נזכרתי בטעם המתוק של ההתגברות על הכעס והתאפקתי שוב! זו הסיבה שגם כשיש לנו ברוך השם די ממון כדי לקנות נברשת חדשה, אני לא מוותר על הטעם המתוק שאני מקבל בכל הסתכלות על הנברשת המנופצת..."

...

הרה"ק רבי אריה יהודה לייב אלטר מגור, ה'שפת אמת', דורש מן המילה "הקם תקים עמו" שלא רק לחברך אתה מסייע. כשאתה 'מקים' איתו - יש תקומה גם עבורך!

ככל שתשקיע בחבר שלך, ככל שתתאמץ בשבילו, "כמו כן זוכה לתקן עצמו, ליישר אורחותיו, להיות לו תקומה!"

הבהמה המסכנה והחבר השלימזל הם בכלל לא הסיפור פה. ולא חייבים להקים חמורים ואפילו לא לחלץ רכב תקוע.

כל עזרה לחבר, כל סיוע ש'מקים' אותו - הם זיכרון הנפש שלך!

ובתיקון הנפש שלך אתה מוכרח וכדאי לך להשקיע אפילו "מאה פעמים" - - -

הרבה, מספיק היה להצביע לכיוון הסלון בו תלויה מספר שנים נברשת מנופצת ושבורה.

החתן דנו, בהיותו ילד, התארח בבית הדוד ושיחק בכדור. בעיטה לא זהירה והסלון התמלא בשברי הנברשת היוקרתית.

הבושה שאחזה באחיין לא נגמרה באותו רגע. בכל ביקור בבית הדודים לבו נדקר מהנברשת השבורה התלויה בצורה עקומה.

השנים חלפו, הנער הפך לבחור ולאחר מכן בשעה טובה התחתן.

אחרי דיונים ארוכים - וכמובן הלוואות שלקחנו בתשלומים - ארוכים עוד יותר - החלטנו לקנות נברשת נאה לסלון

כעת, לאחר שעומד הוא ברשות עצמו ויש בידו ממון, הגיע האחיין הנבוך וביקש לשלם את מחיר הנברשת, שהדוד יוכל להחליף אותה.

הדוד סירב בעקשנות.

משראה הדוד שאחיינו לא ירפה ממנו, החליט לגלות לו טעמו של סירוב.

"לא היינו משופעים באמצעים באותן שנים. אבל חשקנו לקנות לפחות פריט אחד שישווה אווירה נאה לבית הדל. אחרי דיונים ארוכים - וכמובן הלוואות שלקחנו בתשלומים

"לא תראה את חמור אחיך או שורו נופלים בדרך והתעלמת מהם הקם תקים עמו" (כד, ב)

יש מצוות שכולנו יודעים לתאר אותן, למרות שפחות שכיח לקיים אותן היום.

באותה קטגוריה - כמעט לא שכיחה בימינו - נמצאת גם מצות "הקם תקים עמו". למי הזדמן לאחרונה להקים את חמורו או שורו של רעהו? כמדומה שאף לבני המושבים ובעלי הרפתות המצווה הזו אינה מצויה...

אבל לפני אחוזי המציאות וההסתברות, ועוד לפני שנבדוק איך שייכת המצווה הזו בעידן המילניום לכל יהודי, כי היא כתובה בתורה, צריך להבין: הגמרא (בבא מציעא לא). דורשת, וכך נפסק להלכה, שכפל הלשון "הקם תקים עמו", משמעו "אפילו מאה פעמים".

ריבוננו של עולם! אם יהודי יוצא לדרך והוא מרושל כל כך, או שלימזל כל כך, או חסר אמצעים עד כדי שבהמת המשא שלו לא מקבלת מספיק אוכל - למה אני מחויב לתמוך בו ולהקים את בהמתו שוב ושוב ושוב. "מאה פעמים"!!

בדור החד-פעמי שלנו מן הסתם יתנדבו לערוך עבורו מגבית ולקנות שני(!) חמורים חדשים. זה בוודאי יצריך הרבה פחות מאמץ...

...

מספר חודשים אחרי חתונתו הגיע האחיין - החתן הטרי - לבית דודו. הוא ביקש לשוחח עם הדוד בפרטיות, בשיחתם העלה נשכחות שלא כל כך נשכחו... הוא לא היה צריך להתאמץ

חֶשְׁבָה לְטוֹבָה

פנינים מפרד"ם התורה

הכניסה לפרדס: "כי קבור תקברנו ביום ההוא" (כא, כג)

ברוסיה הצארית מונו בפקודת השלטון 'רבנים מטעם', כאלה שידעו להתנסח ולהתבטא בשפת המדינה, אך ידיעותיהם ביהדות היו חלשות מאוד.

אל 'רב מטעם' כזה הגיעו כמה מבני הקהילה וביקשו ממנו אישור מעבר מעיר לעיר לצורך קבורת המת.

ה"רב" שידע שבהסכמות ומכתבי המלצה נוהגים להשתמש במילה "המוכ"ז" (-המוסר כתב זה), כתב באישור: "הנני נותן רשות לקבור את המוכ"ז"...

פשט: "בנים אשר ייוולדו להם דור שלישי יבוא להם בקהל ה'" (כג, ט)

צאצאי המצרים והאדומים הותרו לבוא בקהל ה' בדור השלישי. ולכאורה, יש להבין מדוע הדור השלישי הותר לבוא בקהל ה' ולפני כן לא.

מדייק ה'חזקוני' מהפסוקים שבדור הרביעי לאדם כבר פוסקת הקורבה. שנאמר "למען תספר באוזני בןך (דור ראשון) ובן בןך (דור שני)", ואילו הדור השלישי לא הוזכר.

ואם תאמר שזהו רק דרך הכתוב למנות מה ששכיח, מביא ה'חזקוני' פסוק נוסף: "עליה לבניכם ספרו, ובניכם לבניהם, ובניהם - לדור אחר".

רמז: "מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת" (כג, כד)

בספר 'סולת למנחה' הביא רמז נאה בלשון הפסוק: יש אנשים שנודרים בהתלהבות לדבר מצווה, אולם עד שהם מגיעים לפרוע את התחייבותם, הם כבר מתקררים. לפעמים עשויה התקררות זו לגרום להם להתחרט מן הנדר, או חלילה גרוע מכך - לא לקיים אותו.

לכך מזרזת התורה "ועשית כאשר נדרת" - באותה התלהבות שנדרת כך תקיים.

דרש: "ולא יקרא עליך אל ה' והיה בך חטא" (כד, טו)

הכתוב מדבר במי שלא שילם לפועל שכרו באותו יום, ומלשון הכתוב "ולא יקרא עליך אל ה' והיה בך חטא", דורשים רבותינו "אפילו לא יקרא עליך אל ה' - מכל מקום 'והיה בך חטא'".

אלא שיש עדיין להבין מפני מה עיקם הכתוב שלוש אותיות באומרו "ולא יקרא עליך אל ה'".

דורש הגאון רבי שלמה קלוגר בספרו 'אמרי שפר' באופן נפלא: אמרו חז"ל "עניות מעבירה את האדם על דעתו ועל דעת קונו". דהיינו, שהמחסור בממון גורם לאדם לעיתים לעבור על 'דעת קונו' - החיבור עם הקב"ה.

פועל זה שנשכר למלאכה על ידי בעל הבית, ציפה לקבל את השכר ולא קיבלו. משכך, כאשר סיים את עמל יומו והיה אמור ללכת להתפלל - לא הלך 'לקרוא אל השם', יען המחסור

בממון טרד את מנוחתו ואת דעתו. אומרת התורה "ואליו הוא נושא את נפשו", בשכר הזה שהיית אמור לשלם לו, לא תלויים רק ענייני הגוף, אלא אף ענייני הנפש.

והיות ואין לו אפשרות אחרת להתפרנס לאחר שנתן את זמנו וכוחותיו אליך, ואתה לא שילמת וכתוצאה מכך הוא לא התפלל, הרי ש"ולא יקרא עליך אל ה'", שלא התפלל לקב"ה בגינך, "והיה בך חטא"...

סוד: "ביומו תתן שכרו" (כד, טו)

בספר 'שער הפסוקים' מבאר רבנו חיים ויטאל: "ב'יומו תתן ש'כרו, ראשי תיבות שב"ת".

ביאור הדברים בדרך סוד: ידוע שהקב"ה מקיים את מצוות התורה בעצמו. כיצד מקיים הקב"ה מצוות ביומו תתן שכרו, והלא על המצוות נאמר "היום לעשותן ומחר לקבל שכרן"?

מבאר מהרח"ו: "כל המצוות שהאדם עושה בששת ימי החול, וכן כל עסק התורה שעסק בימי החול, גורם לאדם שיהיה לו תוספת קדושה בימי החול עצמם", והרי הוא מקבל מדי יום שכר מסוים על עסקו בתורה ובמצוות - נשמה יתרה מעין זו של שבת.

לפיכך "ב'יומו תתן ש'כרו, ראשי תיבות שב"ת".